

Factsheet

Vlaamse handel in *dual-use* producten

Wat zijn *dual-use* producten?

Binnen de grote waaier aan producten die wereldwijd worden geproduceerd en verhandeld, zijn bepaalde producten 'strategische goederen'. Zij kunnen een rol spelen bij het opbouwen van militaire macht. Het spreekt voor zich dat wapens en militair materieel strategische goederen zijn. Zij zijn immers speciaal voor militair gebruik ontwikkeld en geproduceerd. *Dual-use* producten - ook wel producten voor tweërlei gebruik genoemd - zijn een aparte categorie van strategische goederen.

***Dual-use* producten hebben voornamelijk een civiel gebruik, maar kunnen ook militaire toepassingen hebben.**

Heel wat chemische of nucleaire stoffen zijn bijvoorbeeld *dual-use* producten. Die stoffen worden vandaag voornamelijk gebruikt in de chemische industrie, de geneeskunde of kerncentrales, maar kunnen ook gebruikt worden voor de aanmaak van massavernietigingswapens. Ook bepaalde 'gewone' elektronica en informaticatechnologie kunnen ingezet worden voor militair gebruik. In moderne oorlogvoering is gesofisticeerde apparatuur en informatie-uitwisseling immers van doorslaggevend belang. Ter illustratie: tijdens de oorlog in Irak in 2003 was meer dan 90% van de gebruikte bommen computergestuurd.

Net zoals wapenhandel, wordt ook de handel in strategisch belangrijke *dual-use* producten gecontroleerd uit veiligheidsoverwegingen. Op die manier wordt voorkomen dat bouwstenen voor nucleaire, biologische of chemische wapens, of voor andere militaire toepassingen in de verkeerde handen terecht komen.

Wie *dual-use* producten wil verhandelen, heeft daarvoor een vergunning van de overheid nodig. Voor welke producten dat precies nodig is, is vastgelegd door de Europese Unie in een lijst met vergunningsplichtige *dual-use* producten. Deze lijst is op haar beurt gebaseerd op de lijsten van belangrijke internationale controleregimes, zoals het *Wassenaar Arrangement*, *Nuclear Suppliers Group* en de *Chemical Weapons Convention*.

Het juridisch kader voor het verhandelen van *dual-use* producten

De Europese Unie (EU) bepaalt de regels voor het controleren van de handel in *dual-use* producten. Dat gebeurt op basis van de Europese Verordening 428/2009. De regels die de verordening vastlegt, zijn van toepassing in de hele EU. In de Europese wetgeving zijn ook de verplichtingen van internationale initiatieven tegen de verspreiding van massavernietigingswapens opgenomen, zoals VN-resolutie 1540.

In het controlestelsel voor handel in *dual-use* producten wordt rekening gehouden met de veiligheidsrisico's die bepaalde handelspartners kunnen vormen. Om de handel niet onnodig te belemmeren, wordt daarom een onderscheid gemaakt tussen de overdracht van *dual-use* producten binnen de EU - waarbinnen de lidstaten elkaar vertrouwen - en de export van deze producten naar landen die geen deel uitmaken van de EU.

Binnen de EU

Voor de overdracht van de meeste *dual-use* producten naar andere EU-lidstaten is geen vergunning nodig. Een uitzondering daarop vormen bepaalde zeer gevoelige producten, waaronder nucleaire goederen. Daarvoor is toch een vergunning nodig bij handel binnen de EU.

'Bevriende' landen buiten de EU

Voor uitvoer van producten voor tweërlei gebruik naar een beperkt aantal 'bevriende' landen buiten de EU (Australië, Canada, Japan, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Zwitserland, en de Verenigde Staten) geldt voor de meeste *dual-use* producten een Europese algemene uitvoervergunning. Dat betekent concreet dat voor die handel in de lidstaten geen vergunningen meer moet worden aangevraagd. Alleen de export van heel gevoelige producten vormt daarop een uitzondering.

'Overige' landen buiten de EU

Voor export naar de 'overige' landen buiten de EU is in Vlaanderen steeds een individuele of een globale uitvoervergunning vereist. Dit zijn twee zeer verschillende types van vergunningen.

Individuele uitvoervergunningen hebben betrekking op een bepaalde individuele transactie: de export van specifieke producten naar een specifieke bestemming.

Met een *globale* vergunning daarentegen kan een Vlaamse exporteur een aantal vooraf bepaalde producten uitvoeren naar de landen die zijn opgenomen in de vergunning (binnen de waarde van de vergunning). De exporteur kan in principe zijn vergunde producten exporteren naar alle civiele bestemmingen binnen de landen die opgelijst zijn in de globale vergunning. In de praktijk vragen exporteurs een vergunning met alle landen opgelijst waar ze *mogelijk* klanten zullen vinden. Gemiddeld waren dat in 2010 bijvoorbeeld 9 landen per vergunning. In sommige gevallen worden in globale vergunningen wel beperkingen opgenomen aan wie de producten mogen geleverd worden in de opgelijste landen.

Welk soort vergunning nodig is, wordt bepaald door de dienst die de vergunningsaanvragen behandelt.

Extra sancties

Voor bepaalde landen zijn internationaal ook enkel embargo's voor *dual-use* producten afgekondigd, bijvoorbeeld voor Iran uit vrees voor de vermeende ambities van dat land om kernwapens te ontwikkelen. Bijkomend heeft de EU voor bepaalde landen ook economische sancties afgekondigd, waardoor handel in *dual-use* producten met bijvoorbeeld Noord-Korea, Iran of Syrië, verboden is.

In België is de bevoegdheid voor handel in *dual-use* producten samen met de bevoegdheid voor wapenhandel geregionaliseerd: de drie gewesten zijn sinds 2003 bevoegd voor het doen naleven van de Europese regels inzake *dual-use* producten. De procedure voor het behandelen van vergunningsaanvragen voor de handel in *dual-use* producten, is in Vlaanderen gelijklopend met die voor vergunningsaanvragen voor wapenhandel, d.i. via de Dienst Controle Strategische Goederen van de Vlaamse overheid en de bevoegde Vlaamse minister.

Specifiek voor de handel in nucleaire producten, speelt ook de federale overheid nog een rol in de vergunningsprocedure: voor een vergunning kan aangevraagd worden op het gewestelijke niveau, is een voorafgaande machtiging nodig van de federale minister bevoegd voor energie.

Aard en omvang van de Vlaamse handel in dual-use producten

Wat *dual-use* producten betreft, worden in Vlaanderen voornamelijk chemische stoffen, nucleaire goederen en allerhande elektronica geproduceerd en uitgevoerd.

Door het vergunningstelsel voor de handel in *dual-use* producten is het niet mogelijk precieze cijfers op die handel te plakken: zowel binnen als buiten de EU, moet voor een groot stuk van de handel geen vergunning worden aangevraagd, dus die handelsstromen zijn via het vergunningstelsel niet te traceren.

Binnen de EU, worden enkel voor gevoelige overdrachten vergunningen uitgereikt, voornamelijk voor nucleair goederen. Op de totale omvang van de Vlaamse handel in *dual-use* producten naar EU-landen, hebben we dus geen zicht. In 2010 werden wel 16 vergunningen voor de uitvoer van gevoelige nucleaire producten naar EU-landen goedgekeurd voor een waarde van ongeveer 32 miljoen euro.

Ook voor een aantal **'bevriende' landen buiten de EU** is de handel zo goed als vrij. Dus ook daarvoor zijn geen totaalcijfers bekend en wordt slechts voor een beperkt aantal gevoelige producten een vergunning uitgereikt. In 2010 ging dat om 21 vergunningen voor een klein half miljoen euro, vooral voor nucleair materiaal.

Zelfs voor de **'overige' landen buiten de EU**, waarvoor steeds een individuele of globale vergunning nodig is, is het moeilijk de omvang te bepalen. In 2010 werden 51 globale vergunningen uitgereikt. Aangezien een globale vergunning wordt aangevraagd voor een brede waaier aan *potentiële* klanten, is het niet mogelijk de waarde van die uitvoer te bepalen. Globale vergunningen worden vooral aangevraagd voor chemische producten, maar ook voor informatiebeveiliging. In 2010 werden ook 87 individuele vergunningen aangevraagd voor export van *dual-use* producten naar 'overige' landen, voor 43 miljoen euro. Het gaat daarbij vooral om elektronica en chemische stoffen, maar ook over sensoren, lasers en ontvangstapparatuur voor satellietnavigatiesystemen. Tussen 2007 en 2010 merken we een verschuiving van het type vergunningen dat wordt aangevraagd voor de export van chemische stoffen: er worden voor deze producten steeds vaker globale vergunningen aangevraagd in plaats van individuele vergunningen.

Meer weten?

Het volledige rapport '*Vlaamse buitenlandse handel in producten voor tweërlei gebruik 2010*' en de achtergrondnota '*Juridisch kader voor de controle op handel in dual-use producten in Vlaanderen*' vind je op www.vlaamsvredesinstituut.eu.